

UDK: 343.98(497.11)

DOI: 10.5937/PDSC24455M

Dr Jelena Matijašević, redovni profesor

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu,

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

email: jelena@pravni-fakultet.info

Msr Anja Koprivica, asistent

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu,

Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu

email: anja.koprivica@pravni-fakultet.info

DOKAZNA RADNJA PRETRESANJA U KRIVIČNOPROCESNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRBIJE

Apstrakt:

Pretresanje stana i lica jeste dokazna radnja koja spada u kategoriju radnji kojima se prikupljaju dokazi, što znači da se pretresanjem dokazi ne izvode, već se oni samo obezbeđuju. Pretresanje je dokazna radnja kojom se zadire u neka osnovna ljudska prava i slobode. Naime, nepovredivost stana i nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta su Ustavom zaštićena prava, tako da se pretresanje stana i drugih prostorija ili lica može preduzeti samo pod zakonom propisanim uslovima. U slučaju primene dokaznih radnji i posebnih dokaznih radnji, lex generalis je Zakonik o krivičnom postupku. Za preduzimanje radnje pretresanja potrebno je da budu ispunjeni materijalni i formalni uslovi, a treba istaći da se ova dokazna radnja ne sprovodi kod svih krivičnih dela. Zakonik o krivičnom postupku svojim odredbama propisuje dokaznu radnju pretresanja, i to kako osnovne odredbe i odredbe o pretresanju na osnovu naredbe suda, tako i odredbe o pretresanju bez naredbe suda. Pretresanje se najčešće preduzima u predistražnom postupku od strane policije, ali nije isključeno da se može preduzeti i u toku istrage. Dokazna radnja pretresanja se dokumentuje zapisnikom o pretresanju. Prilikom analize ove dokazne radnje, pored krivičnoprocesnog aspekta, značajno je izdvojiti i bliže predstaviti kriminalistički aspekt pretresanja, naročito u delu osnovnih taktičkih pravila vršenja pretresanja, u cilju detaljnijeg osvrta na značaj i način primene pretresanja u praksi.

Ključne reči: *pretresanje, dokazne radnje, dokazi, Zakonik o krivičnom postupku, taktička pravila kriminalistike*

UVOD

Pojam dokaza se u pravnoj teoriji različito shvata i tumači. U načelu, „dokaz je činjenica na osnovu koje se od za to nadležnog organa utvrđuje postojanje ili nepostojanje činjenica čije je utvrđivanje u krivičnom postupku neophodno“.¹

Za razliku od dokaza, dokazna sredstva su izvor dokaza.² Dokazna sredstva su „forme (oblici) u kojima se javljaju dokazi i zakonom su određena. Sreću se u toku celog krivičnog postupka, s tim što su ona od najveće vrednosti na glavnom pretresu, zato što sud zasniva presudu samo na činjenicama i dokazima koji su izneseni na glavnom pretresu (član 419, stav 1 Zakonika o krivičnom postupku³). I pored toga što dokazna sredstva imaju svoju najveću vrednost na glavnom pretresu, ona se ne smeju zanemariti ni u bilo kojoj drugoj fazi krivičnog postupka, pa ni u prethodnim fazama postupka, jer od pravilnog i efikasnog prikupljanja dokaznih sredstava, a time i dokaza, zavisi i rezultat do kojeg će se doći, od čega dalje zavisi i odluka koja se donosi u toj fazi krivičnog postupka“.⁴

Pretresanje je redovno dokazno sredstvo, odnosno prema određenju Zakonika o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP), dokazna radnja, uređena članovima 152 – 160.

Pretresanje stana i lica jeste dokazna radnja koja spada u kategoriju radnji kojima se prikupljaju dokazi. U istu grupu spada i radnja - privremeno oduzimanje predmeta.

Ovim radnjama se „dokazi ne izvode, već se oni samo obezbeđuju, a tek se potom u samom krivičnom postupku, odnosno njegovim kasnijim fazama, oni i izvode. Na primer, tokom pretresanja stana se mogu pronaći predmeti koji imaju dokazni značaj, te se oni mogu privremeno oduzeti, a do izvođenja takvih dokaza će doći kada sud u krivičnom postupku ostvari uvid u njih, te na osnovu toga stekne odgovarajuće dokazne zaključke“.⁵

U kontekstu same radnje pretresanja stana, na samom početku se mora istaći da je nepovredivost stana Ustavom zaštićeno pravo. Naime, članom 40 Ustava Republike Srbije propisano je sledeće: „Stan je nepovrediv. Niko ne može bez pismene odluke suda ući u tuđi stan ili druge prostorije protiv volje njihovog držaoca, niti u njima vršiti pretres. Držalac stana i druge prostorije ima pravo da sam ili preko

¹Bejatović, S. (2014). *Krivično procesno pravo*. Beograd: JP Službeni glasnik, str. 274.

²Stevanović, Č., Stanojević, P. (2001). *Krivično procesno pravo*. Niš: G. P. Sven, str. 158.

³Zakonik o krivičnom postupku, „Sl. glasnik RS“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US.

⁴Bejatović, S. (2014), op. cit, str. 274.

⁵Škulić, M. (2013). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 260.

svoga zastupnika i uz još dva punoletna svedoka prisustvuje pretresanju. Ako držalac stana ili njegov zastupnik nisu prisutni, pretresanje je dopušteno u prisustvu dva punoletna svedoka. Bez odluke suda, ulazak u tuđi stan ili druge prostorije, izuzetno i pretresanje bez prisustva svedoka, dozvoljeni su ako je to neophodno radi neposrednog lišenja slobode učinioca krivičnog dela ili otklanjanja neposredne i ozbiljne opasnosti za ljude ili imovinu, na način predviđen zakonom“.⁶

Dokaznom radnjom pretresanja “zadire se u osnovna ljudska prava na privatnost kao i telesni integritet čoveka”.⁷ Pravo na privatnost u teoriji se posmatra kao “najneukrotivije pravo od svih prava sadržanih u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i osnovnim slobodama”.⁸ U cilju zaštite ljudskih prava krivičnim zakonodavstvom su “utvrđeni dokazni standardi kao garant zaštite ljudskih prava pri sprovođenju dokaznih radnji”.⁹

Zakonik o krivičnom postupku svojim odredbama propisuje dokaznu radnju pretresanja, i to kako osnovne odredbe i odredbe o pretresanju na osnovu naredbe suda, tako i odredbe o pretresanju bez naredbe suda.

PRAVO NA PRIVATNOST U MEĐUNARODNIM DOKUMENTIMA I USTAVU REPUBLIKE SRBIJE

Zaštita dostojanstva i integriteta svakog pojedinca “ostvaruje se kroz čitav katalog ljudskih prava, gde se kao jedno od fundamentalnih prava nalazi pravo na privatnost”.¹⁰ Pravo napoštovanje privatnosti građana “spada u red osnovnih ljudskih prava, čije poštovanje zahtevaju civilizacijski standardi savremenog doba”.¹¹

⁶ Ustav Republike Srbije, “Sl. glasnik RS”, br. 98/2006 i 115/2021.

⁷ Buha, M. (2023). (Ne)usaglašeni dokazni standardi za pretresanje stana, prostorija i lica u Bosni i Hercegovini, *Bezbednost*, 65 (2), 114-131, str. 115.

⁸ Harris, D., O’Boyle, M., Bates, E., Buckley, C. M. (2016). *Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford: University Press, str. 522.

Vidi i: Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. novembra 1950; Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjene u skladu sa Protokolom broj 11, Protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i prvi Protokol uz nju, Protokola broj 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne, Protokola broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokola broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, “Sl. list SCG - Međunarodni ugovori”, br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i “Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori”, br. 12/2010 i 10/2015.

⁹ Buha, M. (2023), op. cit., str. 115.

¹⁰ Mladenov, M. (2013). Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 47(3), 575-593, str. 575.

¹¹ Knežević, S. (2007). *Zaštita ljudskih prava okrivljenog u krivičnom postupku*, Niš: Pravni fakultet, Centar za publikacije, str. 204.

Pravo na privatni život uobičajeno se u pravnoj teoriji definiše kao “nastojanje da se isključi mogućnost da treća lica saznaju nešto što se odnosi na određenu ličnost”.¹² Pod pravom na privatni život podrazumeva se “pravo ličnosti da se treća lica isključe od saznavanja činjenica vezanih za titulara ovog prava. Radi se o činjenicama koje čovek želi zadržati samo za sebe”.¹³

Međunarodna dokumenta koja su uspostavila standarde poštovanja prava koja spadaju u sferu prava na privatnost svakako su već pomenuta Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, zatim Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, kao i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima.

Članom 8 Evropske konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda uređeno je pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, u smislu da “svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske”, te da se “javne vlasti neće mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, javne bezbednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih”.¹⁴

Članom 12 Univerzalne deklaracija o ljudskim pravima uređeno da “niko ne sme biti izložen proizvoljnom mešanju u njegovu privatnost, porodicu, dom ili prepisku, niti napadima na čast ili ugled. Svako ima pravo na zaštitu zakona protiv ovakvog mešanja ili napada”.¹⁵

Uporedna analiza člana 12 Univerzalne deklaracija o ljudskim pravima i člana 8 Evropske konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, ukazuje na izvesne razlike u normativnom tretmanu pojedinih pitanja iz sfere prava na privatnost, pa čak i u korišćenoj terminologiji, ali je zaključak “date razlike ne umanjuju značaj člana 12 Deklaracije na nastanak člana 8 Konvencije”.¹⁶

Konačno, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima u članu 17 propisuje da „niko ne može biti predmet samovoljnih ili nezakonitih mešanja u njegov privatni život, u njegovu porodicu, u njegov stan ili njegovu prepisku, niti nezakonitih

¹² Carnelluti, F. (1955). *Dirritto alla vita privata*, Roma: Giuffrè, str.5. Cit. prema: Sindelić, Ž. (2012). *Pravo na privatnost - krivičnopravni, krivičnoprocesni i kriminalistički aspekti*, doktorska disertacija, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 8.

¹³ Sindelić, Ž. (2012), op. cit, str. 8.

¹⁴ Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, op. cit., čl. 8.

¹⁵ Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 217 A (III), Pariz, 10/12/1948, čl. 12.

¹⁶ Connolly, A. (1986). Problems of interpretation of Article 8 of the European convention on Humanrights, *International and Comparative Law Quarterly*, 35 (3), 567-593, str. 569. Cit. prema: Mladenov, M. (2013), op. cit., str. 578.

povreda nanesenih njegovoj časti ili njegovom ugledu. Svako lice ima pravo na zaštitu zakona protiv ovakvih mešanja ili povreda“.¹⁷

Odredbe navedenih međunarodnih dokumenata, koje se tiču poštovanja prava koja spadaju u oblast prava na privatnost “postale susastavni deo našeg pozitivnog prava, a svoj izraz našle su i u Ustavu Republike Srbije koji, kroz nekoliko članova, garantuje pravo na privatnost pojedinaca tako što jemčinepovredivost stana, pravo na tajnost pisama i drugih sredstava opštenjai zaštitu podataka o ličnosti”.¹⁸

Naime, pored prava na nepovredivost stana koje je uređeno članom 40 Ustava Republike Srbije, i koje je već predstavljeno u radu, članom 41 uređeno je pravo na tajnost pisama i drugih sredstava opštenja, na način da je “tajnost pisama i drugih sredstava komuniciranja nepovrediva”, i da su “odstupanja dozvoljena samo na određeno vreme i na osnovu odluke suda, ako su neophodna radi vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom”. Takođe, članom 42 uređeno je pravo na zaštitu podataka o ličnosti, na način da je ovim odredbama “zajemčena zaštita podataka o ličnosti, te da se prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju zakonom”. Takođe, “zabranjena je i kažnjiva upotreba podataka o ličnosti izvan svrhe za koju su prikupljeni, u skladu sa zakonom, osim za potrebe vođenja krivičnog postupka ili zaštite bezbednosti Republike Srbije, na način predviđen zakonom”, a propisano je i to da “svako ima pravo da bude obavešten o prikupljenim podacima o svojoj ličnosti, u skladu sa zakonom, i pravo na sudsku zaštitu zbog njihove zloupotrebe”.

U skladu sa navedenim međunarodnim standardima zaštite prava na privatnost, kao i odredbama Ustava Republike Srbije, Zakonik o krivičnom postupku članova 152-160 propisuje osnovne odredbe dokazne radnje pretresanja (predmet i osnov pretresanja, privremeno oduzimanje predmeta i isprava, postupanje sa stvarima nepoznatog vlasnika), zatim pitanja koja se tiču pretresanja na osnovu naredbe, te pitanja koja se tiču pretresanja bez naredbe.

ODREDBE ZAKONIKA O KRIVIČNOM POSTUPKU KOJE UREĐUJU DOKAZNU RADNJU PRETRESANJA

U sadržinskom smislu, pretresanje stana i drugih prostorija “predstavljasistematsko pretraživanje određenih zatvorenih prostora, ili otvorenihpovršina koje su u funkcionalnoj vezi sa njima (kao na primer pretraživanjevrta ili bašte kuće), radi hvatanja učinioca ili pribavljanja dokaza

¹⁷ Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenihnacija 2200A (XXI) od 16/12/1966, čl. 17.

¹⁸ Matejić, J. (2020).*Ograničenja prava na privatnost u krivičnom postupku*, master rad, Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, str. 4.

okrivničnom delu i učiniocu, dok je pretraživanje lica plansko pretraživanje određene osobe, u cilju pronalaženja tragova i predmeta krivičnog dela, koji senalaze u odeći tog lica, odnosno koje on ima kod sebe ili pri sebi”.¹⁹ Pretresanje je “materijalno istraživanje na licima ili stvarima u cilju pronalaženja tragova krivičnog dela, ili predmeta važnih za krivični postupak (podrazumevajući tu i leš) ili u cilju hvatanja okrivljenog”.²⁰

Objekti pretresanja pri rečenom mogu da budu: “lica i njihov prtljag, prostorije (stanovi i kuće sa svim pomoćnim prostorijama - zgrade, šupe, podrumi i slično, javne prostorije kao što su restorani, hoteli, moteli i druge prostorije u koje je dozvoljen pristup neodređenom broju lica, službeni objekti, kancelarije i prostorije državnih organa, preduzeća i drugih organizacija, radionice, privatni servisi, vikendice itd.), prevozna sredstva (automobili, kamioni, autobusi, železnički vagoni, plovni objekti, itd.) i slobodan prostor (parkovi, šume, pašnjaci, vinogradi, planine, livade, njive, i tsl.)”.²¹ Takođe, objekti pretresanja mogu biti i uređaji za automatsku obradu podataka i oprema na kojoj se čuvaju ili se mogu čuvati elektronski zapisi, pri čemu ova vrsta pretresanja “se može preduzeti samo na osnovu naredbe suda”.²²

Treba reći da se pretresanje stana i lica “ne sprovodi kod svih krivičnih dela (napr. kod uvrede, klevete i dr.). Za pretresanje se u teoriji ističe da je ono po svojoj prirodi «jedna vrsta uviđaja», a da se od njega razlikuje jedino po svom cilju, jer je cilj uviđaja lično opažanje izvesnih okolnosti, dok je cilj pretresanja njihovo pronalaženje”.²³

Za preduzimanje ove istražne radnje potrebno je ispunjenje materijalnih i formalnih uslova, a treba reći i da se pretresanje najčešće preduzima u predistražnom postupku od strane policije, ali nije isključeno da se može preduzeti i u toku istrage.

Članom 152 ZKP-a propisano je da se pretresanje stana i drugih prostorija ili lica može preduzeti ako je verovatno da će se pretresanjem pronaći okrivljeni, tragovi krivičnog dela ili predmeti važni za postupak. Pretresanje stana i drugih prostorija ili lica se preduzima na osnovu naredbe suda ili izuzetno bez naredbe, na osnovu zakonskog ovlašćenja. Pretresanje uređaja za automatsku obradu podataka i opreme na kojoj se čuvaju ili se mogu čuvati elektronski zapisi preduzima se na osnovu naredbe suda i, po potrebi, uz pomoć stručnog lica.

¹⁹ Šukulić, M. (2009). *Krivično procesno pravo*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 247.

²⁰ Vasiljević, T. (1970). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije, str. 390. Cit. prema: Sindelić, Ž. (2012), op. cit, str. 79.

²¹ Aleksić, Ž., Šukulić, M. (2016). *Kriminalistika*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 74.

²² Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A. (2016). *Komentar Zakonika o krivičnom postupku: prema stanju zakonodavstva od 15. septembra 2016. godine*, Beograd: JP Službeni glasnik, str. 434.

²³ Čubinski, M.P. (1933). *Naučni i praktični komentar Zakonika o sudskom krivičnom postupku Kraljevine Jugoslavije*, Beograd: Izdavačka knjižarnica Gece Kona, str. 290. Cit. prema: Sindelić, Ž. (2012), op. cit, str. 80.

Treba napraviti razliku između svrhe pretresanja stana i drugih prostorija od svrhe pretresanja lica. Naime, „pretresanje stana i lica se preduzima radi pronalaženja isprava koje su izvor materijalnih dokaza, a pretresanje stana i radi hvatanja okrivljenog“.²⁴

Uslovi za pretresanje mogu biti materijalni i formalni.

Materijalni uslov za pretresanje je „postojanje verovatnoće da će se ovom radnjom ostvariti njen cilj, odnosno da će se pronaći okrivljeni, tragovi krivičnog dela ili predmeti relevantni za postupak, a što je stvar slobodne procene organa postupka i tu procenu mora da vrši u svakom konkretnom slučaju“.²⁵

Formalni uslov je donošenje naredbe od strane suda. Samo izuzetno, pod zakonom predviđenim uslovima, nosilac javnotužilačke funkcije ili ovlašćena službena lica policije mogu izuzetno bez naredbe suda ući u stan i druge prostorije i bez prisustva svedoka preduzeti pretresanje stana i drugih prostorija ili lica koja se tu zateknu.

Sud naređuje pretresanje samo na pismeni i obrazloženi zahtev javnog tužilaštva. Naredba o pretresanju se donosi u pismenoj formi i ima zakonom propisani sadržaj. Naredba o pretresanju sadrži: 1) naziv suda koji je naredio pretresanje; 2) označenje predmeta pretresanja; 3) razlog pretresanja; 4) naziv organa koji će preduzeti pretresanje; i 5) druge podatke od značaja za pretresanje (član 155, stavovi 1 i 2 ZKP).

Pretresanje će započeti najkasnije u roku od osam dana od dana izdavanja naredbe. Ako ne započne u navedenom roku, pretresanje se ne može preduzeti i naredba će se vratiti sudu (član 155, stav 3 ZKP). Za dokazni materijal pribavljen nakon isteka roka za pretresanje, treba smatrati da je pribavljen na nezakonit način.

Posle predaje naredbe o pretresanju, držalac stana i drugih prostorija ili lice na kome će se pretresanje preduzeti poziva se da dobrovoljno preda lice, odnosno predmete koji se traže (član 156, stav 1 ZKP). Držalac stana i drugih prostorija ili lice na kome će se pretresanje preduzeti poučiće se da ima pravo da uzme advokata, odnosno branioca koji može prisustvovati pretresanju. Ako držalac stana ili lice na kome će se pretresanje preduzeti zahtevaju prisustvo advokata, odnosno branioca, početak pretresanja će se odložiti do njegovog dolaska, a najduže za tri časa (član 156, stav 2 ZKP). Izuzetno, pretresanju se može pristupiti i bez prethodne predaje

²⁴ Bejatović, S., Škulić, M., Đurđić, V., Ilić, G., Čvorović, D., Milojević, D., Đorđević, D., Kiurski, J., Matić, M., Tintor, J., Subotić, D., Komlen Nikolić, L., Lazić, R., Nenadić, S., Trninić, V., Plazinić, M. (2013). Priručnik za javne tužioce za primenu novog Zakonika o krivičnom postupku (ur.: Bejatović, S., Škulić, M. i Ilić, G.). Beograd: Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, str. 91. Cit. prema: Matijašević Obradović, J. (2016). Krivično procesno pravo, opšti deo, Novi Sad: Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu, str. 391.

²⁵ Škulić, M., Bugarski T. (2015). *Krivično procesno pravo*. Novi Sad: Centar za izdavačku delatnost, Pravni fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, str. 307.

naredbe, kao i bez prethodnog poziva za predaju lica ili predmeta i pouke o pravu na branioca, odnosno advokata, ako se pretpostavlja oružani otpor ili druga vrsta nasilja ili ako se očigledno priprema ili je otpočelo uništavanje tragova krivičnog dela ili predmeta važnih za postupak ili je držalac stana i drugih prostorija nedostupan (član 156, stav 3 ZKP).

Pre nego se počne s pretresanjem, mora se obezbediti dolazak onih lica čije je prisustvo po zakonu obavezno. Kao što je već rečeno, pravo je držaoca stana da pretresu prisustvuje njegov advokat, odnosno branilac, pa ukoliko držalac stana to zahteva, početak pretresa mora se odložiti do dolaska advokata, odnosno branioca, a najduže za tri sata. Držalac stana i drugih prostorija pozvaće se da prisustvuje pretresanju, a ako je on odsutan, pozvaće se da u njegovo ime pretresanju prisustvuje neko od punoletnih članova njegovog domaćinstva ili drugo lice. Kada se pretresaju vojni objekti, prostorije državnih organa, preduzeća ili drugih pravnih lica, pozvaće se njihov rukovodilac ili lice koje on odredi, odnosno odgovorno lice da prisustvuje pretresanju. Ako pozvano lice ne dođe u roku od tri časa od časa prijema poziva, pretresanje se može obaviti i bez njegovog prisustva. Kada se pretresa advokatska kancelarija ili stan u kojem živi advokat, pozvaće se advokat koga odredi predsednik nadležne advokatske komore. Ako advokat koga je odredio predsednik advokatske komore ne dođe u roku od tri časa, pretresanje se može obaviti i bez njegovog prisustva (član 156, stavovi 4-6 ZKP).

Pretresanju prisustvuju dva punoletna građanina kao svedoci koji će se pre početka pretresanja upozoriti da paze na tok pretresanja, kao i da imaju pravo da pre potpisivanja zapisnika o pretresanju stave svoje prigovore na verodostojnost sadržine zapisnika. Ako su ispunjeni uslovi vršenja pretresa bez prethodne predaje naredbe, pretresanje se može preduzeti i bez prisustva svedoka. Takođe, kada se sprovodi pretresanje lica, svedoci i lice koje sprovodi pretresanje moraju biti lica istog pola kao i lice koje se pretresa (član 156, stavovi 7-8 ZKP).

Pored prethodno iznetih pretpostavki za pretresanje, Zakonik o krivičnom postupku je predvideo i postupak pretresanja. Naime, pretresanje se vrši obazrivo, uz poštovanje dostojanstva ličnosti i prava na intimnost i bez nepotrebnog remećenja kućnog reda. Pretresanje se vrši po pravilu danju, a izuzetno i noću, odnosno između 22 i 6 časova, ako je danju započeto pa nije dovršeno ili je to određeno naredbom za pretresanje. Zaključane prostorije, nameštaj ili druge stvari otvoriće se silom samo ako njihov držalac nije prisutan ili neće dobrovoljno da ih otvori ili to odbije da učini prisutno lice (kako je već rečeno, u ime držaoca stana, ukoliko je ovaj odsutan, pretresanju prisustvuje neko od punoletnih članova njegovog domaćinstva ili drugo lice). Prilikom otvaranja izbegavaće se nepotrebno oštećenje. Ako se vrši pretresanje uređaja za automatsku obradu podataka i opreme na kojoj se čuvaju ili se mogu čuvati elektronski zapisi, držalac predmeta ili prisutno lice, osim okrivljenog, dužno je da

omogućiti pristup i da pruži obaveštenja potrebna za njihovu upotrebu, izuzev ako je to lice po zakonu isključeno kao svedok ili oslobođeno dužnosti svedočenja (član 157, stavovi 1-3 ZKP).

O svakom pretresanju će se sačiniti zapisnik u kome će se tačno opisati predmeti i isprave koji se oduzimaju i mesto na kome su pronađeni, a posebno će se obrazložiti zbog čega se pretresanje vrši noću. U zapisnik se unose i primedbe prisutnih lica. Zapisnik o pretresanju potpisuju prisutna lica. U slučaju da lice odbije da potpiše zapisnik, to će se posebno navesti. O oduzetim predmetima će se sačiniti potvrda koja će se odmah izdati licu od koga su predmeti, odnosno isprave oduzete. Tok pretresanja može se tonski i optički snimiti, a predmeti pronađeni tokom pretresanja mogu se posebno fotografisati, a ako se pretresanje vrši bez prisustva svedoka ili bez predstavnika advokatske komore, snimanje i fotografisanje je obavezno. Snimci i fotografije će se priložiti zapisniku o pretresanju (član 157, stavovi 4 i 5 ZKP).

Zakonikom o krivičnom postupku propisani su i uslovi vršenja pretresa bez naredbe suda. Naime, nosilac javnotužilačke funkcije ili ovlašćena službena lica policije mogu izuzetno bez naredbe suda ući u stan i druge prostorije i bez prisustva svedoka preduzeti pretresanje stana i drugih prostorija ili lica koja se tu zateknu, ukoliko su ispunjeni sledeći uslovi, propisani članom 158, stav 1 ZKP-a: uz saglasnost držaoca stana i druge prostorije; ako neko zove u pomoć; radi neposrednog hapšenja učinioca krivičnog dela; radi izvršenja odluke suda o pritvaranju ili dovođenju okrivljenog; radi otklanjanja neposredne i ozbiljne opasnosti za ljude ili imovinu.

Ako nakon ulaska u stan i druge prostorije nije preduzeto pretresanje, držaocu prostorija ili prisutnom licu odmah će se izdati potvrda u kojoj će se naznačiti razlog ulaženja i uneti primedbe držaoca ili prisutnog lica. Ako je pak nakon ulaska u stan i druge prostorije preduzeto pretresanje, o ulasku u prostorije i izvršenom pretresanju bez naredbe suda i prisustva svedoka biće sačinjen zapisnik u kome će se naznačiti razlozi ulaska i pretresanja (član 158, stavovi 2 i 3 ZKP).

Zakonik predviđa i mogućnost da se izvrši pretres lica bez odluke suda. Naime, ovlašćena službena lica policije mogu bez naredbe suda za pretresanje i bez prisustva svedoka preduzeti pretresanje lica prilikom lišenja slobode ili prilikom izvršenja naredbe za dovođenje, ako postoji sumnja da to lice poseduje oružje ili oruđe za napad ili ako postoji sumnja da će odbaciti, sakriti ili uništiti predmete koje treba od njega oduzeti kao dokaz u postupku (član 159 ZKP).

Zakonik je u okviru mogućnosti preduzimanja radnje pretresanja propisao i vrlo bitnu obavezu za organ postupka. Naime, kada nosilac javnotužilačke funkcije ili ovlašćena službena lica policije preduzmu pretresanje stana i drugih prostorija ili lica bez naredbe o pretresanju dužna su da o tome odmah podnesu izveštaj sudiji za

prethodni postupak koji ceni da li su bili ispunjeni uslovi za pretresanje (član 160 ZKP). Ako po oceni sudije za prethodni postupak uslovi za pretresanje nisu bili ispunjeni, rešenjem će izdvojiti zapisnik, jer je tako preduzeta radnja pretresanja suprotna zakonskim odredbama.

Prilikom pretresanja, oduzeće se privremeno predmeti i isprave koji su u vezi sa svrhom pretresanja. Ako se prilikom pretresanja nađu predmeti koji nisu u vezi sa krivičnim delom zbog koga je pretresanje preduzeto, ali koji ukazuju na drugo krivično delo za koje se goni po službenoj dužnosti, oni će se opisati u zapisniku i privremeno oduzeti, a o oduzimanju će se odmah izdati potvrda (član 153, stavovi 1 i 2 ZKP).

Zakonik o krivičnom postupku je uredio i postupanje organa postupka sa stvarima nepoznatog vlasnika. Članom 154 ZKP-a propisano je da ako se prilikom pretresanja pronađe stvar za koju se ne zna čija je, organ postupka objaviće oglas na tabli skupštine jedinice lokalne samouprave na čijem području je pretresanje preduzeto i na čijem je području krivično delo učinjeno, a ako se radi o stvarima veće vrednosti i u sredstvima javnog informisanja, u kome će opisati stvar i pozvati vlasnika da se javi u roku od jedne godine od dana objavljivanja oglasa, uz upozorenje da će u protivnom stvar biti prodana. Ako je stvar podložna kvaru ili je njeno čuvanje vezano sa znatnim troškovima, ona će se prodati po odredbama koje važe za izvršni postupak, a novac predati na čuvanje u sudski depozit, odnosno depozit javnog tužilaštva. Ukoliko se u roku od jedne godine niko ne javi za stvari ili za novac dobijen od prodaje stvari, sud će doneti rešenje da stvar postaje državna svojina, odnosno da se novac unese u budžet Republike Srbije. Zakonik je propisao i to da vlasnik stvari ima pravo da u parnici traži povraćaj stvari ili novca dobijenog od prodaje stvari. Zastarevanje ovog prava počinje da teče od dana objavljivanja oglasa.

Pravno regulisanje ove radnje dokazivanja u okviru Zakonika o krivičnom postupku obuhvata uslove njenog vršenja (materijalne i formalne, kao i faktičke) i nadležnost, dok je taktika i tehnika njenog sprovođenja rešena pravilima kriminalistike.

KRIMINALISTIČKI ASPEKTI PRETRESANJA

Kriminalistički aspekt dokazne radnje pretresanja je neodvojiv od krivičnoprocesnog aspekta jer jedno bez drugog nemaju upotrebnu vrednost. Dakle, pretresanje vrše ovlašćena službena lica policije u skladu sa načelima kriminalističke taktike, u cilju pronalaženja lica, tragova krivičnog dela i predmeta važnih za postupak (*corpora delicti*).

Da bi se pristupilo pretresanju mora postojati operativni plan policije, a uvek je cilj odgovoriti na naredna pitanja: 1.) šta ili koga treba tražiti?, 2.) kod koga treba

tražiti?, 3. kada treba tražiti?, 4.) kako je najcelishodnije da se traži?, 5.) gde treba tražiti?, 6.) sa kakvom opremom i sa koliko službenika treba tražiti?²⁶

Svako pretresanje karakterišu određene specifičnosti prilikom njegovog izvođenja u zavisnosti od krivičnog dela koje je izvršeno, načina izvršenja, karakteristika učinioca, objekta koji se pretresa, te se iz tog razloga praksa pretresanja stalno upotpunjuje novim saznanjima i iskustvima. Ono što je zajedničko i prethodi svakom pretresanju jesu pripremne aktivnosti pretresanja i operativni plan izvođenja.

Planom se rešavaju bitna organizaciona pitanja kao što su vreme početka pretresanja, broj ovlašćenih službenih lica koja će vršiti pretresanje i zadaci svakog ponaosob (rukovodilac ekipe, osmatranje, pretraživanje), tehnička sredstva, pribori i oprema za pretresanje, eventualno korišćenje policijskog psa i druga pitanja, zavisno od konkretnih okolnosti slučaja.²⁷

Ekipa koja obavlja pretresanje treba da poseduje: pribor i alat za pretraživanje (npr., jake baterijske lampe ili reflektore, dugačke igle za pretraživanje zemlje i mebla u nameštaju, drveni čekić za uočavanje šupljina u zidu, lupe za uveličavanje); alat za (nasilno) otvaranje ormara i vrata (ključevi, kalauzi, otpirači); pribor za pečačenje; pribor za označavanje i pakovanje pronađenih predmeta (kese, vreće, epruvete); pribor i opremu za registrovanje utvrđenog činjeničnog stanja (fotoaparat, kamera, formulari zapisnika, pribor za pravljenje skica); odeća ili delovi odeće podobni za pretresanje (rukavice, gumene čizme itd.).²⁸

Procena o potrebnom priboru i sredstvima za konkretno pretresanje poverena je policijskim službenicima, koji odlučuju o vremenu u kojem će se izvršiti pretresanje, te se smatra da je najbolje izvršiti pretresanje preko dana radi lakšeg uočavanja bitnih predmeta i prepoznavanja lica. Svakako, pretresanje može da se izvede i noću pod određenim okolnostima koje bi ukazivale na to da bi ovakvo pretresanje dalo najbolje rezultate u datoj situaciji, ali ovo pod uslovnom da je pretresanje započeto danju pa nije dovršeno ili kada je sudija za prethodni postupak naredbom odredio da se pretresanje vrši noću.

Pre pretresanja stana i drugih prostorija potrebno je osmotriti lokaciju i prilaz objektu kako bi se smanjila mogućnost da okrivljeni pobegne ili da se spreči mogućnost da se određeni predmeti bace ili unište. Pretresanje se vrši redosledom koje utvrdi rukovodilac pretresanja, a prostorije u kojima je izvršeno pretresanje se po pravilu zaključavaju, kako bi se onemogućilo da se u njih ulazi i eventualno sakrije

²⁶ Vodinić, V. (1987). *Kriminalistika*, Beograd: Zavod za udžbenike, str. 163

²⁷ Aleksić, Ž., Škulić, M. (2007). *Kriminalistika*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, str. 79.

²⁸ Simonović, B. (2012). *Kriminalistika*, Kragujevac: Pravni fakultet u Kragujevcu, str. 279.

neki predmet koji se pretresanjem traži.²⁹ “U toku pretresanja pažnju treba obratiti na sve predmete u određenoj prostoriji, na zidove, plafon, patos, električne i vodovodne instalacije, i dr. U tom smislu poželjno je da se prethodno saznaju zanimanja i hobiji držaoca stana ili drugih prostorija, kao i drugih ukućana jer određena stručna znanja i veštine mogu biti korišćeni u cilju što boljeg skrivanja inkriminiranih predmeta. Kriminalistička praksa ukazuje na to da se predmeti najčešće sakrivaju u svim delovima nameštaja u kojima se prave i tajna skrovišta.”³⁰

Kada govorimo o pretresanju lica, pored zakonske odredbe da lice koje se pretresa kao i svedok i lice koje pretresa treba da budu lica istog pola, još jedno od pravila prilikom izvođenja jeste da nikad ne pretresa jedan službenik. Lice koje se pretresa treba postaviti u određeni položaj kako bi moglo da se izvrši pretresanje, jedan policijski službenik vrši pretresanje dok drugi sa strane prati tok pretresanja i ponašanje lica koje može iznenada da preduzme napad ili da krene u bekstvo. Pretresanje se vrši detaljno, dodirivanjem tela kako bi se pronašlo eventualno oružje ili drugi predmet koji se traži, takođe ovo obuhvata pretresanje odeće, džepova, obuće, i svih mesta na kojima bi mogao biti sakriven određeni predmet, te se pretresanje lica vrši počevši od glave ka donjem delu tela. Pretresanje lica se moravršiti uz poštovanje prava na dostojanstvo ličnosti.

Kod krivičnih dela u vezi sa krijumčarenjem (narkotici, oružje, itd) često je pretresanje prevoznih sredstava. Bez obzira o kojoj vrsti vozila se radi (putnički automobil, autobus, kamion, voz, brod, traktor, itd.), važno je da se pretresanje vrši određenim redosledom i bez žurbe. Vozilo se prvo pregleda spolja a zatim iznutra. Iz vozila se vade svi predmeti i pretresaju (rezervne gume, prva pomoć, podižu se sedišta, hauba i sl.). Pri detaljnom pretresanju vozila vodi se računa o mestima koja su pogodna za skrivanje lica i predmeta, kao što su dupla dna, krovovi, podovi, sedišta, komandne table, tapacirunzi, predmeti koji se prevoze. Za pretresanje većih vozila mora se angažovati veći broj policijskih službenika kao i potrebna tehnička sredstva (reflektori, detektori raznih vrsta, itd).³¹

U zavisnosti od određene situacije koja je nastava i specifičnosti krivičnog dela koje je izvršeno može se pristupiti i grupnom pretresanju lica, kao i pretresanju otvorenog prostora.

Izraziti značaj kriminalističkog aspekta pretresanja ogleda se u brzini izvođenja, primeni određene kriminalističke taktike policije u datoj situaciji, a sve u skladu sa krivičnim delom koje je učinjeno i u skladu sa samim učinocem krivičnog

²⁹ Bošković, M. (1998). *Osnovi krivičnog prava i kriminalistike*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, str. 107.

³⁰ Bošković, M., Skakavac, Z. (2016). *Kriminalistika*, Novi Sad: Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, str. 125.

³¹ Bošković, M., Skakavac, Z. (2016). op. cit. str. 127.

dela. Kada i na koji način će se izvesti pretresanje propisano je pravilima kriminalističke taktike, a od svakog konkretnog slučaja kao i od krivičnog dela koje je izvršeno zavisi šta je potrebno pretresati i na koji način će se pretresanje izvršiti.

ZAKLJUČAK

Osnovi zadatak pretresanja jeste da se zakonitim određivanjem i sprovođenjem pronađe okrivljeni ali i dokazi (*corpora delicti*) krivičnog dela. Efikasnost ove radnje ogleda se u blagovremenom postupanju javnog tužioca, sudije za prethodni postupak koji izdaje naredbu i policije koja postupa u skladu sa kriminalističko-taktičkim načelima. Shodno tome, možemo reći da ova dokazna radnja predstavlja ocenu srazmernosti od strane nadležnih organa, u vidu onoga što se sa jedne strane dobija i prava i slobode koja se sa druge strane licima ograničavaju.

Iako se pretresanje može odrediti i u drugim fazama postupka, svakako da najveći značaj ima tokom predistražnog postupka. Potreba za vršenjem ove dokazne radnje odmah nakon saznanja da je izvršeno krivično delo, a uz prisustvo verovatnoće da će se njenim preduzimanjem pronaći lice ili tragovi izvršenja krivičnog dela ili predmeti važni za postupak, osigurava prikupljanje najvećeg broja dokaza, koji mogu biti temelj za pokretanje krivičnog postupka. Navedeno je potkrepljeno činjenicama koje se ogledaju u tome da, odmah nakon saznanja da je izvršeno krivično delo, odnosno, uz postojanje verovatnoće kao materijalnog uslova pretresanja, postoji najveća izvesnost da još nisu uništeni tragovi krivičnog dela, sakriveni ili uništeni predmeti od značaja za postupak i da okrivljeni nije pobjegao. Iz tog razloga pretresanje predstavlja „hitnu“ radnju, koju je neophodno izvesti što pre, pod uslovom ispunjenosti formalnog i materijalnog uslova za određivanje i izvođenje pretresanja.

Da bi se ispunila svrha pretresanja i njegovo izvođenje bilo celishodno, ovlašćena službena lica policije moraju na osnovu osmišljenog plana, poznavanja navika učinioca, kao i same vrste krivičnog dela, primeniti određenu kriminalističku taktiku i primeniti sredstva koja su pogodna za izvođenje ove radnje. Kako će se pristupiti izvršenju ove radnje zavisi od iskustva i znanja ovlašćenih službenih lica policije, a sve u skladu sa Zakonikom. Bitno je istaći da izvršenje pretresanja na protivpravan način za sobom povlači krivičnu odgovornost lica koje ga je izvršilo, a samim tim i prikupljen dokaz koji je nezakonit pa se kao takav ne može upotrebiti u postupku.

Jelena Matijašević, PhD, Full Professor

*Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad*

Anja Koprivica, LL.M., Teaching Assistant

*Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad
University Business Academy in Novi Sad*

EVIDENTIARY ACTION OF SEARCH IN THE CRIMINAL PROCEDURE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract:

A search of an apartment and a person is an evidentiary action that belongs to the category of actions used to gather evidence, which means that the search does not produce evidence, but only secures it. A search is an evidentiary act that encroaches on some basic human rights and freedoms. Namely, the inviolability of the apartment and the inviolability of physical and mental integrity are rights protected by the Constitution, so the search of the apartment and other premises or persons can only be undertaken under conditions prescribed by law. In the case of the application of evidentiary actions and special evidentiary actions, the *lex generalis* is the Code of Criminal Procedure. In order to conduct a search, material and formal conditions must be met, and it should be noted that this evidentiary action is not carried out in all criminal acts. The Code of Criminal Procedure prescribes the evidentiary action of search by its provisions, both basic provisions and provisions on searches based on a court order, as well as provisions on searches without a court order. The search is most often undertaken in the pre-investigation procedure by the police, but it is not excluded that it can also be undertaken during the investigation. The evidentiary action of the search is documented by the search record. When analyzing this evidentiary action, in addition to the criminal procedure aspect, it is important to separate and present more closely the criminalistics aspect of the search, especially in the part of the basic tactical rules of conducting the search, in order to look more closely at the importance and way of applying the search in practice.

Keywords: *search, evidentiary actions, evidence, Code of Criminal Procedure, tactical rules of criminalistics*

L i t e r a t u r a :

1. Aleksić, Ž., Škulić, M. (2007). *Kriminalistika*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
2. Aleksić, Ž., Škulić, M. (2016). *Kriminalistika*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
3. Bejatović, S. (2014). *Krivično procesno pravo*. Beograd: JP Službeni glasnik
4. Bejatović, S., Škulić, M., Đurđić, V., Ilić, G., Čvorović, D., Milojević, D., Đorđević, D., Kiurski, J., Matić, M., Tintor, J., Subotić, D., Komlen Nikolić, L., Lazić, R., Nenadić, S., Trninić, V., Plazinić, M. (2013). *Priručnik za javne tužioce za primenu novog Zakonika o krivičnom postupku* (ur.: Bejatović, S., Škulić, M. i Ilić, G.). Beograd: Udruženje javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije
5. Bošković, M. (1998). *Osnovi krivičnog prava i kriminalistike*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
6. Bošković, M., Skakavac, Z. (2016). *Kriminalistika*, Novi Sad: Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić
7. Buha, M. (2023). (Ne)usaglašeni dokazni standardi za pretresanje stana, prostorija i lica u Bosni i Hercegovini, *Bezbednost*, 65 (2), 114-131
8. Carnelluti, F. (1955). *Dirritto alla vita privata*, Roma: Giuffre Connolly, A. (1986). Problems of interpretation of Article 8 of the European convention on Humanrights, *International and Comparative Law Quarterly*, 35 (3), 567-593
9. Čubinski, M.P. (1933). *Naučni i praktični komentar Zakonika o sudskom krivičnom postupku Kraljevine Jugoslavije*, Beograd: Izdavačka knjižarnica Gece Kona
10. Harris, D., O'Boyle, M., Bates, E., Buckley, C. M. (2016). *Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford: University Press
11. Ilić, G., Beljanski, S., Majić, M., Trešnjev, A. (2016). *Komentar Zakonika o krivičnom postupku: prema stanju zakonodavstva od 15. septembra 2016. godine*, Beograd: JP Službeni glasnik
12. Knežević, S. (2007). *Zaštita ljudskih prava okrivljenog u krivičnom postupku*, Niš: Pravni fakultet, Centarza publikacije
13. Konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Rim, 4. novembra 1950
14. Matijašević Obradović, J. (2016). *Krivično procesno pravo, opšti deo*, Novi Sad: Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
15. Matejić, J. (2020). *Ograničenja prava na privatnost u krivičnom postupku*, master rad, Niš: Pravni fakultet Univerziteta u Nišu
16. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenihnacija 2200A (XXI) od 16/12/1966

17. Mladenov, M. (2013). Zaštita prava na privatnost u praksi Evropskog suda za ljudska prava, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 47(3), 575-593
18. Sindelić, Ž. (2012). *Pravo na privatnost - krivičnopravni, krivičnoprocesni i kriminalistički aspekti*, doktorska disertacija, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
19. Simonović, B. (2012). *Kriminalistika*, Kragujevac: Pravni fakultet u Kragujevcu
20. Stevanović, Č., Stanojević, P. (2001). *Krivično procesno pravo*. Niš: G. P. Sven
21. Škulić, M. (2009). *Krivično procesno pravo*, Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
22. Škulić, M. (2013). *Krivično procesno pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
23. Škulić, M., Bugarski T. (2015). *Krivično procesno pravo*. Novi Sad: Centar za izdavačku delatnost, Pravni fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
24. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Rezolucija Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 217 A (III), Pariz, 10/12/1948
25. Ustav Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006 i 115/2021
26. Vasiljević, T. (1970). *Sistem krivičnog procesnog prava SFRJ*, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika Socijalističke Republike Srbije
27. Vodinelić, V. (1987). *Kriminalistika*, Beograd: Zavod za udžbenike
28. Zakonik o krivičnom postupku, „Sl. glasnik RS“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 - odluka US i 62/2021 - odluka US
29. Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjene u skladu sa Protokolom broj 11, Protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i prvi Protokol uz nju, Protokola broj 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne, Protokola broj 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola broj 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokola broj 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, "Sl. list SCG - Međunarodni ugovori", br. 9/2003, 5/2005 i 7/2005 - ispr. i "Sl. glasnik RS - Međunarodni ugovori", br. 12/2010 i 10/2015